

Колискова для Софійки

Складно пояснити, чому в нашій країні ніхто не намагається порушувати питання про заборону сурогатного материнства. Натомість широко рекламується обґрунтування деяких діячів української науки, що це не що інше, як розвиток передових технологій та зростання свідомості сучасного суспільства. Шкода, що мало тих, хто пояснює аморальність багатьох людей, яка може обернутися для українців національною катастрофою. Хтось же має почати пояснювати людям, що, народжуючи та продаючи дітей, ми формуємо негативний образ нашої держави, яка стала «Меккою сурогатного материнства». На живих прикладах своїх чотирьох героїнь авторка намагається показати позитивні та негативні сторони сурогатного материнства. Події відбуваються в наш час. Роман захоплює з першої сторінки, читається легко та спонукає до багатьох роздумів і запитань...

A detailed illustration in a sketch-like style showing a woman with a joyful expression holding a baby. The woman's eyes are closed in a smile, and she is looking down at the baby. The baby is wearing a white shirt and is looking up at the woman. The background is a soft, textured wash of colors.

Ніна
ФІАЛКО

Жолискова
для
Софійки

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7998-3

Ніна Фіалко

**КОЛИСКОВА
ДЛЯ СОФІЙКИ**

Роман

Складно пояснити, чому в нашій країні
ніхто не намагається порушувати питання
про заборону сурогатного материнства.

Натомість широко рекламується обґрунтування деяких діячів української науки, що це
не що інше, як розвиток передових технологій та зростання свідомості сучасного суспільства.

Шкода, що мало тих, хто пояснює аморальність багатьох людей, яка може обернутися
для українців національною катастрофою.

Хтось же має почати пояснювати людям,
що, народжуючи та продаючи дітей,
ми формуємо негативний образ нашої держави, яка стала «Меккою сурогатного материнства».

На живих прикладах своїх чотирьох героїнь авторка намагається показати позитивні та
негативні сторони сурогатного материнства. Події відбуваються в наш час. Роман захоплює
з першої сторінки, читається легко та спонукає до багатьох роздумів і запитань...

Непередбачувана подорож

І з прочиненого вікна повіяло вранішньою прохолодою. Поміж поодинокі хмаринки пробивалися перші промені весняного сонця, віщуючи погожий день. Жінка солодко потягнулася на ліжку, але не поспішала вставати. Благополучно звільнившись від «обов'язку», тепер мала можливість ще кілька днів під наглядом лікарів відпочити. Про клієнтів цієї установи, в якій вона перебувала, дбають краще, ніж про власних дітей... «Не туди думки свої спрямовую, — схаменулася вона. — Поживу мрією, котра, як вільна птаха, лине туди, де найменше шансів для її здійснення». А раптом! Хто не ризикує, той не смакує шампанським. Скільки разів уже обпікалася на тому, коли ризик не виправдовував сподівань, але вірила, що хоч раз у житті має поталанити.

Від суперечливих думок розпирало голову. Сьогодні Соня почувалася вільною і була задоволена собою. Трішки терпіння — і можна буде перегорнути ще одну сторінку свого грішного життя. Чому грішного? Хіба вона когось вбила чи обікрала? Ні! Вона подарувала щастя іншим людям. Це по-християнськи робити когось щасливим! Чекала, коли і їй доля всміхнеться...

Важко дати точне визначення цьому почуттю, бо людині до повного щастя завжди чогось не вистачає. В одних є гроші, гарна робота, мастки, а не чути в домі дитячого сміху — і вже мало не катастрофа. В інших — діточок, як на небі зірочок, а в родині смуток, бо ледве зводять кінці з кінцями. Ще людство не придумало, яким чином урівноважити ці дві проблеми, щоб у світі ставало більше щасливих людей.

Як не дивно, але в багатьох родинях до інших додалася проблема народжуваності. На початку двадцять першого століття мрія народити «свою» дитину, виношену в жінці-інкубаторі, для бездітної пари стала реальністю. В деяких країнах законодавці досі ламають списи — ухвалювати закон про сурогатне материнство чи ні? Противником прихованої «торгівлі людьми» виступає не тільки церква... В Україні

останнім часом права та обов'язки людей настільки нівельовані, що стирається червона лінія, через яку переступати не можна. Правильні вчинки ті, які не заборонені законом. Українські законодавці своєю «невтомною працею» залишили стільки вигідних для чорного бізнесу лазівок у старих законах, що при нинішньому «гуманному» правосудді ми і стали єдиною країною, де на законних підставах одні заробляють чималі кошти, а інші щасливими повертаються з дітьми додому.

Чи переймалася світовими проблемами жінка, яка після дев'ятимісячної важкої роботи нарешті звільнилась від плуоду і почувалася вільною? Їй сьогодні не давала спокою лише одна думка: потрібно попередити маму, що повернеться не раніше, ніж через тиждень чи два... Навіть подрузі завчасу не хвалилася, скільки заробила грошей цього разу, бо обіцяне, згідно з угодою, мали виплатити тільки сьогодні. Не любила невизначеності, а особливо прив'язки свого життя до чужих рішень. Колись гадала, що своєю долею вона сама керує, а нещодавно зрозуміла: наважившись взяти участь у програмі сурогатного материнства, стала залежною від багатьох чинників.

Учора оглядав лікар. Він сказав, що тепер найбільша її проблема як породіллі — якнайшвидше припинити лактацію молока в грудях. І тицьнув пачку відповідних ліків, вважаючи, що його місію завершено. Проте Альбіна — завідувачка клініки — за тиждень до пологів запропонувала Соні: якщо та, народивши, не поспішатиме зупиняти лактацію й на кілька днів збереже молоко в грудях, то матиме додатковий заробіток.

Щасливим біологічним батькам, яким вона народила двох дітей, не терпілося зі своїм скарбом якомога швидше потрапити додому. Вони розуміли, що благополучно переправити лайнером через океан малюків без грудного молока буде досить складно. Політ тривалий, а новоспечені батьки без елементарних навиків догляду за малими дітьми були не впевнені, що впораються з ними. Біологічна мама (жінка середніх літ із жовтуватим обличчям і синцями навколо очей), вперше пригорнувши тепленькі тільця до серця, відчула приплив материнських почуттів і ладна була небо для них прихилити. Іноземку вже не цікавили ні здоров'я жінки, яка цим крихіткам дала життя, ні

додаткові витрати на її переліт. Радість переповнювала її єство, і здавалося, що на шляху до щастя жодних перешкод не буде.

Подружжя майже місяць перебувало в Україні, тож прагнуло якнайшвидше повернутися на батьківщину. Документи на законне право володіння дітьми мали вже на руках. Затримка виникла з отриманням візи на тимчасовий виїзд сурогатної матері. Благодатна українська земля! За гроші тут можна залагодити питання будь-якої складності! Отримати біометричний паспорт і візу — дрібнички у порівнянні з іншими.

Груди породіллі аж розпирало від молока, тож Соня заходилася його зціджувати, щоб не завдати своєму здоров'ю непоправної шкоди. Примостившись біля умивальника, вона почала ретельно розминати груди. За цією процедурою жінку й застала Альбіна.

— Привіт, Соню! Приємно працювати з дисциплінованими людьми!

— Ще було б добре, якби і я такої думки була про вас, — не підводячи голови й не припиняючи роботи, дорікнула та.

— Не збурюй хвили, бо я ось принесла гроші. Можеш перерахувати, — поблажливо мовила Альбіна й поклала на тумбочку пачку купюр.

Соня заховала груди в пазуху й жадібно вхопила пакунок. Попередня робота навчила її швидко вправлятися ще й не з такою сумою грошей, тож за хвилю гроші було пораховано.

— Згідно з угодою тут мало бути більше, — невдоволено зауважила породілля, з презирством глянувши на свою добродійку та винуватицю різних непорозумінь.

— Райське життя в цьому маєтку угодою не прописане, але ж і не я його маю оплачувати! — вибухнула Альбіна й відійшла на безпечну відстань. Не була впевнена, що в клієнтки не погіршився психологічний стан і вона не кинеється на неї.

— А за додаткову роботу хто платитиме? Чи ви гадаєте, що я даремно оце себе мордую? — спитала Соня, скривившись від кольки в грудях.

— Частину я сплачу, а решту отримаєш від Альберта після приземлення в аеропорту.

Альбіна не хотіла псувати стосунків із клієнткою, бо та хоч і жадібна до грошей, але поступлива, тож, може, ще доведеться зустрітися. Адже

таких фірм-інкубаторів мала чимало, тому шкода було втрачати перевіреного клієнта. Поспішила повідомити, що вже є паспорт і необхідні документи для виїзду. Порадила не всі гроші класти в банк, бо в чужій країні всяке може трапитися, тому на дріб'язкові витрати завжди бажано мати готівку.

— Ти англійську мову хоч трохи знаєш? — поцікавилася Альбіна.

— Ага. Лише шкільну програму. Між іншим, Альберт обіцяв відправити мене додому найближчим рейсом, то навіщо звідси брати гроші, якщо він там мені повинен виплатити залишок домовленої суми? — не погоджувалася жінка, знаючи, що в дорозі гроші також небезпечно мати.

— Сподіваюся, що він людина порядна і вчинить так, як обіцяє. Та все ж дорога далека, навіть дуже далека... Не нарікай потім, що тебе не попередили... — мовила Альбіна, маючи на думці свої переконання, напевне, з чийогось досвіду.

— Хочу, щоб уже все скінчилося. Скучила за сином і набридло всіх обманювати... То коли летимо? — перепитала Соня.

— Сьогодні завершуй справу з грішми, бо, за моїми передчуттями, це станеться завтра. Літак близько десятої години, а ще ж треба доїхати до Борисполя і вчасно зареєструватися. Не гайнуй часу! — перейшла на командирський тон Альбіна й попрямувала до виходу. — І зателефонуй, коли повернешся! — попросила, зачиняючи двері.

Залишившись наодинці зі своїми думками, Соня з подвійною затятістю почала зціджувати груди та розмірковувати, що необхідно зробити перед відльотом: покласти на карточку гроші, зателефонувати подрузі й навідатися до орендованої кімнати. Думки вихором кружляли навколо помешкання — у ньому було чимало добротних речей, що могли зникнути, якщо вона вчасно не повернеться.

Майже дві неповні пачки доларових купюр, отримані сьогодні, чомусь не збурювали кров так, як це відбувалося першого разу. В душі жевріла надія, що ось тепер вона таки побачить дітей, яких виносила. Минулого разу навіть не показали, і вона досі шкодувала, що не наважилася без дозволу зайти до дитячої палати і не спробувала відшукати своє. Чи відчуло б серце рідну кровинку? Адже ту маленьку людину, яку вона народила, гріє її кров. І навіть аргументи палких прихильників сурогатного материнства, що то лише один зі способів

продовжити чийсь рід, Соню не переконували. Вона розуміла: це теперішній різновид бізнесу, який важко оподаткувати. Вважала себе сучасною і без комплексів, тому скористалася моментом і завдяки участі в програмі сурогатного материнства вилізла із соціального болота, яке держава протягом багатьох років культивує. Жінка не переймалася тонкими матеріями всесвіту і не довіряла медикам. Не вміла щось комусь доводити, але мала тверде переконання, що природа з кров'ю жінки-інкубатора перенесе немовляті не тільки генетичні захворювання, а й її риси характеру. Лікарі не відкидають цієї гіпотези, тому й ретельно збирають інформацію про предків клієнтки. Та чи все в бізнесі відбувається чесно і чи всі кажуть правду? Зрештою, в родині Соні ніхто не розповідав про хвороби прародичів. Добре, що хоч просто часом згадували про діда з бабою...

Завтра вона побачить своїх немовлят! Серце завмирало від однієї думки. А інша ніби молотком била у скроні: «Навіщо це тобі? Відмовся, поки не пізно. Заробила гроші й тікай подалі звідси!». Неправду кажуть, коли стверджують, що можна дев'ять місяців носити під серцем дитя, а потім забути його. Якщо вже жінка народила, то принаймні хоче бути впевненою, що немовля потрапить до надійних людей. Вірила в його щасливе майбутнє, бо ж, судячи з витрат лише на утримання сурогатної матері та послуги клініки, біологічні батьки — успішні та заможні люди. Можуть дітям дати те, чого вона не змогла своєму синові. «Я малят лише побачу й допоможу батькам благополучно привезти їх до постійного місця проживання», — подумки переконувала себе Соня.

Після напруженого дня, завершивши термінові справи, вона зателефонувала подрузі й повідомила, що завтра вилітає до Сполучених Штатів.

— Таки не передумала? — спитала подруга.

— Це не на довго... Але якщо за тиждень не повернусь, зайди до моєї кімнати. Ключі залишила у вахтерки гуртожитку.

— Хай щастить!

Пізно ввечері Соня з речами першої необхідності повернулася до останнього притулку. Молоко прибувало швидше, ніж вона встигала його зчіджувати. Щоб зменшити незручності в дорозі, випила

подвійну порцію ліків для припинення лактації і лягла відпочити. Думки роєм обсіли голову, пропонуючи ідею за ідеєю...

Вранці срібляста «тойота» зупинилась біля воріт котеджу, і Соня з невеликою спортивною сумкою покинула затишне місце, пригріте за останній місяць. Щоб самій мати такий райський куточок, довелось би щорічно народжувати до кінця життя... Обвела поглядом будинок з надією, що більше ніколи в нього не зайде. Помахом руки привіталась з Альбіною, що сиділа за кермом, і вмостилась на задньому сидінні.

— Чому без настрою? Все йде за планом, — підбадьорила вона.

— За чиїм планом?

— Не хвилюйся ти так! Тобі, може, й не доведеться нічого робити. Діти якийсь час спатимуть, а потім погодуєш зо два рази. Намагайся не дивитися на них, щоб потім не снилися, — повчала Альбіна.

— Ви хоч раз були на моєму місці? — несподівано запитала Соня. — Може, ніколи більше не побачимося, то назвіть своє справжнє ім'я.

— Навіщо це тобі? Мене і твоє не цікавило, поки не довелося закордонний паспорт виробляти, — з ноткою невдоволення мовила жінка. Хотіла ще щось різке у відповідь кинути, але завбачливість та обережність переважили. — Якщо знадобляться ще гроші — приходь! Будемо співпрацювати.

Альбіна здогадувалась, що Соні зараз більше психолог знадобився б, а не довгий переліт через океан. «Ще трохи — і здихаюся цієї проблеми», — заспокоювала вона себе, заїжджаючи на автостоянку біля аеропорту, а коли біля авто їх зустрів американський клієнт, провітліла обличчям і почала виявляти фальшиву радість.

Альберт зміряв поглядом Соню й усміхнувся. Попри недавні пологи і тимчасові пігментні плями на обличчі, жінка виглядала привабливо. Щоб приховати втому й відсутність природного рум'янцю, вона не пошкодувала косметики на своє обличчя. А нове стильне вбрання окреслило принадні пишні форми статури, особливо грудей. Соня добре знала, що подобається чоловікам, тож здогадалася, про що міг мріяти Альберт...

Потиснувши обом руки, Альбіна попрощалась і поспішила до свого авто.

Соня йшла поруч з цим чоловіком і вперше шкодувала, що досі не надавала значення вивченню англійської мови. Він також, мабуть, про це думав, бо запитав ламаною російською: «Ви англійською розмовляєте?». Але вона розчаровано похитала головою.

Коли вони підійшли до дружини Альберта, та навіть не представилась. Лише зміряла поглядом Соню, намагаючись витиснути із себе усмішку ввічливості. Поруч із чоловіком здавалася нещасною та хворобливою. Новоспечена матір, мов квочка, стояла над подвійним автокріслом із немовлятами, боячись до нього зазирнути. Мабуть, дітей підвезли нещодавно, тож вона ще не знала, як із ними поводитися.

Соня виглядала королевою в порівнянні з нею. Проте саме ця непримітна багата жінка тепер була власницею дітей, яких народила вона, Соня. Чому така несправедливість? Серце її стиснулося від образи на себе і цілий світ...

Оголосили про початок реєстрації на рейс. Альберт вручив Соні паспорт та квиток і попередив, щоб вона поводитись відповідно, не проявляючи попереднього знайомства з ними, а в літаку стане зрозуміліше, як чинити далі. Потім коротко проінструктував, що, згідно з американськими законами, в їхній країні сурогатне материнство є поза правовим полем, тож якщо хтось довідається, то дітей можуть відібрати, а їх, як учасників злочину, посадити за ґрати. У цю мить Соні захотілося, щоб цю пару з дітьми не випустили з України. Бо тут мала б надію ще колись зустрітися з ними, а на чужині сліди загубляться — й з кінцями.

У черзі на реєстрацію подружжя стояло попереду й без проблем пройшло пункт пропуску. Коли ж до стійки підійшла Соня, реєстратор узяв її паспорт і раптом запитав:

— Чому таке коротке відрядження?

Від несподіванки вона аж застигла на місці.

— Бо... відрядження, — промимрила Соня. Якби не його підказка, то не здогадалася б, що відповісти.

Службовець, побачивши замішання на обличчі жінки, одразу повернув паспорт.

Альберт пас її очима й не випускав з виду. В комфортабельному лайнері Соня летіла вперше, тому боязко ступала за пасажирами, щоб

не загубитися. Місце виявилось біля ілюмінатора — мабуть, навмисне туди її посадили, щоб не намагалася з кимось заговорити. Поруч сиділа «Квочка», тримаючи на колінах крісло з дітьми. Дивно, що від них не чути жодного поруху. Соня підняла накидку й прошипіла:

— Вони ж подушаться!

Побачивши перелякані очі дружини, Альберт опустив наполовину дашок. Соня побачила два майже однакові личка. Вони були схожі з синовим, яке вона добре пам'ятає. «Діти всі подібні одне на одного», — заспокоювала перша думка, а інша, прискіплива, не погоджувалася з нею й підкинула свою гіпотезу: «А якщо тобі підселили тільки чоловічий ембріон, а яйцеклітину використали твою?» Від цієї думки Соню кинуло в жар. Вона підозріло глипала то на Альберта, то на «Квочку», і це насторожило їх. Подружжя почало тихо про щось сперечатися між собою, але вона не могла зрозуміти суті розмови. Вкотре картала себе за байдужість до науки. Як би сьогодні згодилися хоч посередні знання англійської мови!

Поки малеча мирно спала, Соня із цікавістю дивилася в ілюмінатор. Здавалося, що лайнер завис над химерним сплетінням білих хмар, даючи пасажирам можливість насолодитися чудовим витвором природи. Проте монотонність звуку та краєвиду швидко набридли, і вона знову повернула голову до кріселка з дітьми. Минуло вже більше трьох годин і треба було їх годувати.

— Чому вони так довго сплять? — звела погляд на Альберта, але той лише знизав плечима. — Ви дозволили їх приспати?

Подружжя між собою пошварґотіло, й Альберт попросив Соню не зчиняти рейваху. Лікарі знали, що робили, адже їм не вперше відправляти новонароджених дітей за кордон. Лише завдяки українським «гуманним» законам в американців проживає вже понад тридцять п'ять тисяч наших дітей.

Минуло ще кілька годин — і малеча почала ворухитися. Серце Соні затріпотіло від радості, що зараз вона прикладатиме по черзі їх до грудей. Пов'язка вже давно стала мокрою, а груди розпирало надміром молока. Не питаючи дозволу, вихопила перший згорток і поклала собі на коліна. «Квочка» із заздрістю поглядала, як Соня розстебнула кофтину, першою цівкою молока промила сосок і приклала хлопчика. Він спочатку мляво ротиком шукав соску, до якої його привчали,

а потім, відчувши рідне, взявся смоктати. Кілька хвилин жінка відчувала тимчасове блаженство, а згодом, опам'ятавшись, запитала:

— Як назвали моїх дітей?

— Міс, діти наші, а не ваші. Не дратуйте нас! — мовив Альберт, та, побачивши винувату усмішку на її обличчі, зм'як і сказав: — Хлопчик — Андре, а дівчинку назвали вашим ім'ям — Софі. Ваш учинок зробив нас щасливими, і ми вважаємо, що донька виросте гідною вашого імені. Не розчаруйте нас. Я розумію, що вам нелегко, але ризик і біль мають свою ціну.

Соня дивилася на Альберта й заздрила «Квочці». «Чому мені Бог не послав такого чоловіка? Чим я перед Ним завинила тоді, коли була чистою, мов джерельна вода, вірила в добрі помисли рідних людей? — думки, мов баскі коні, перестрибували одна перед одною, пропонуючи різні ідеї. — Напроситися нянькою до дітей, а там всяке може трапитися...» Ця несподівана думка виникла ще вчора, коли Соня збирала речі, й вже домінувала над іншими.

Дівчинка з розплющеними очима шукала ротиком сосок і вхопила його відразу. Через тьмяне світло в салоні не можна було розпізнати кольору її очей, але низький лоб з довгим темним волоссям навів спогад про свою дитячу світлину. «Вона моя! Господи, за що ж Ти мене караєш так жорстоко? Не я співатиму колискову для маленької Софі, не мене вона називатиме мамою. Як боляче!» — звинувачувала себе подумки, і сльози градом котилися по щоці.

«Квочка» відчувала, яка боротьба триває в душі їхньої благодійниці. Розуміла, що не з розкоші чи цікавості та пішла на такий вчинок. Лише тепер відчула свою провину, коли її лікарі переконували не ризикувати, залучивши матір дітей для перельоту. Не можна наперед вгадати, що в голові у породіллі й чи не зчинить вона скандалу. Тепер неабияк злякалася, щоб поведінка Соні не привернула увагу поліцейських, бо тоді омріяне щастя випурхне з рук.

Іноземці не боячись використовують жадібність українських чиновників та продажність деяких жінок, тому в Україні процвітає бізнес із прихованої торгівлі людьми. Хоч документи і були завірені різними печатками, та довіри до них не було. Дружина своїми побоюваннями поділилася з чоловіком, і вони почали обмірковувати, як позбутися очевидної загрози.

«Квочка» була набагато старшою за Соню і з чималим досвідом. Психологію людей, мабуть, знала не з книжок, тому не дивно, що, будучи бездітною, змогла втримати біля себе такого привабливого чоловіка, як Альберт. Вона відчула небезпеку і, щоб уникнути біди, попросила благовірного підіграти благодійниці. Вони помінялися місцями, й Альберт намагався жартами заспокоїти розтривожену жінку. Його ламана російська мова викликала в неї усмішку, але вселяла довіру. Він не приховував, що Нью-Йорк — не кінцева зупинка цієї довгої подорожі, тому їм треба буде перейти на іншу внутрішню авіалінію. Щоб українка не хвилювалася через оплату додаткової послуги, сказав, що для цього їй доведеться піти з ним до філії банку, де він зможе зняти потрібну суму коштів і розрахуватися з нею.

Це повідомлення наштотувало Соню на думку, що тоді, залишившись з ним наодинці, вона застосує своє вміння спокушати чоловіків і попросить взяти її за няньку для дітей. Не хотіла загадувати наперед, але дуже хотіла, щоб її задум здійснився.

Всупереч її плану, Альберт нагадав, щоб вона не забула зареєструватися в аеропорту на зворотний рейс до Києва.

— Якщо захочеш, то можеш залишитися для екскурсійного ознайомлення з містом, але недовго. Ти не володієш англійською, тому, щоб не втрапити в якусь халепу, раджу не затримуватися тут, — порадив він чисто по-людськи.

Соня мовчала. Її погляд був прикутий до дітей, і Альбертові здалося, що вона його не чує. Коли оголосили про приземлення і лайнер пішов на посадку, діти почали плакати. Соня припала до колиски й почала заколисувати їх, муркочучи лише їй відому коліскову. Голову підвела тоді, коли літак приземлився й у салоні почалася метушня. Альберт стиснув рукою її плече, щоб отямилася. «Квочка» вхопила кріселко з дітьми й попрямувала до виходу. Першою перетнула лінію, за якою можна розчинитись і зникнути не тільки з виду, а й з життя. Чоловік наздогнав її та попросив зупинитись. Мабуть, нагадав, що перед подальшим польотом дітей варто нагодувати. Зрозумівши хибність своєї поведінки, вона покійно пішла за ним до дитячої зали.

Соня відчувала, що настав кінець виснажливої подорожі, яка принесла їй душевний біль та усвідомлення того, що гроші, зароблені таким способом, щастя їй не принесуть. Спочатку піднесла до грудей

хлопчика, потім Софі. Сльози градом котилися по її щоках і падали на кругленьке личко, дуже схоже на личко її старшого синочка, який чекає маму вдома. Вона допомогла на спеціальному столі розповити дітей, щоб поміняти підгузки. Побачивши родиму пляму на колінці Софі, нерви жінки здали, і вона втратила свідомість...

Прийшла до тями від запаху нашатирю, яким незнайомі люди намагалися їй допомогти. Обвівши поглядом довкола, побачила лише Альберта, який не ризикнув залишити її саму.

— Нам треба поспішати, — сказав він, подаючи Соні руку. — Мусимо знайти автомат мого банку, де я можу зняти кошти і розрахуватися з тобою.

Вона йшла за ним, мов п'яна, і думала лише про дітей, своїх дітей, яких вона продала. «Будьте прокляті гроші й ті, хто мене на таке напоумив!» — бриніли у вухах слова, послані кимось зверху.

Нарешті прийшли до високої будівлі за межами аеропорту й зупинилися.

— Почекай мене тут, — попросив Альберт і зник за скляними дверима.

Невдовзі повернувся, відрахував Соні потрібну суму й раптом спохватився, що забув карточку біля автомата. Кулею метнувся назад...

Довго його чекала обманута жінка, поки нарешті здогадалася, що він зник назавжди... Вешталася вулицями великого міста й не знала, що їй робити. Шукала вказівники, як простіше дійти до аеропорту, де можна відпочити. Яскраві вогні збивали з пантелику, важко було зрозуміти, котра година. Вийняла мобільник, але його екран не світився. Мабуть, забула перед поїздкою поставити на зарядку.

В залі очікувань, де постійно снували люди, у віддаленому кутку знайшла вільне місце й сіла перепочити. Голова розпухла від думок, що не давали тверезо оцінити ситуацію, в якій опинилася. З'явилася нова нав'язлива ідея — залишитися в Америці, адже вона має право перебувати в гостях до трьох місяців. Знала про людей, які нелегалами роками тут живуть і працюють, то, може, і їй спробувати втілити давню мрію? Інша думка нагадувала про тих, хто чекає її вдома...

В Україні її знають не як Соню. Ніхто не повірить, що жінка, котра колись не могла собі ціни скласти, продала своїх дітей і тепер втрачає

розум. Покинута в чужій країні, знесилена морально та фізично, вона притулила голову до стіни й не зогледілась, як сон зморив її...

Прокинулась від різкого болю в спині, який докучав через незручну позу. Поправила волосся на голові й лише тоді збагнула, що її руки вільні від сумки, в якій були документи, квиток та останній заробіток...

Тамара

Усю ніч дощило. Ранок видався похмурим, тож не хотілося вилазити з теплого ліжка. Глянувши на годинник, Тамара швидко підхопилась, поспішно одяглась і вискочила з гуртожитку. До відкриття бару залишалися лічені хвилини. Як на зло мимо проїхав якийсь навіжений і бризками з-під коліс обляпав їй ноги. «Дебіл!» — кинула навздогін, але не зупинилася. Сподівалася, що клієнтів ще не буде і вона матиме час привести себе до належного вигляду. Злість посилилася, коли побачила при вході власницю «Ластівки», яка поглядала на годинник, що висів на одній із стін. Тамара опустила винувато голову й, привітавшись, мала намір пройти повз неї. Надія Ігорівна зміряла її критичним поглядом і, побачивши на спідниці свіжі брудні плями, скипіла:

— Де це тебе так товкли зранку?

— Чому відразу товкли? Якийсь покидьок влаштував перегони серед міста... Зараз я швиденько почищу одяг, — пояснила Тамара і, ніяковіючи, прошмигнула до роздягальні.

— Поспіши, бо вже клієнти чекають, — невдоволено кинула власниця бару навздогін і підійшла до стійки. — Зроби, Вітю, мені міцну каву з коньячком і принеси до кабінету.

Бармен схопився, мов ошпарений, бо приладів ще навіть не вмикав, а їй вже подавай. Насипав у турку кави, залив кип'ятком і поставив на гарячу плитку. Поки відкорковував коньяк, кава мало не збігла. Лише від однієї думки, що довелось би іншу заварювати, хлопцеві затремтіли руки.

Усі працівники боялися крику власниці, бо тоді був би весь день зіпсований. Між собою прозивали її Вовчицею — за характер і через те, що часто їздила на концерти Олега Винника та не приховувала

свого захоплення ним. Після кожної такої поїздки в барі кілька днів не з'являлась, тож працівники мали перепочинок.

Бармен не став додавати коньяк, а зі скибками лимона поставив пляшку поруч з кавою. Сподівався, що після чарки Вовчиця подобрішає і не стане прискіпуватися до співробітників. Таке вже траплялося не раз. Віталій трохи навчився вловлювати поганий настрій своєї начальниці, знав і чим його поліпшити.

Тамара вже відчистила одяг і готова була до роботи. На ходу вчепила бейджика з ім'ям на груди і поглядом охопила зал.

— Не бачу клієнтів, про яких бідкалася Вовчиця, — тихо мовила, озируючись, бо знала, що власниця може вигулькнути тоді, коли її найменше чекаєш.

— Та проходив тут заклопотаний наш давній клієнт, то, мабуть, подумала, що захоче похмелитися чи випити кави, — повідав бармен. — Я б його і сам міг обслужити, але ж треба було до тебе за щось вчепитися. Берися до роботи!

— Мені також здалося б чимось заспокоїти нерви, — мовила Тамара й зиркнула в бік кабінету.

— Почекай. Вона зараз піде — тоді вип'ємо кави... — всміхнувся Віталій.

Ще годину в них пануватиме затишшя, а в обід почнеться рух — тоді не буде часу на теревені. Колектив бару невеликий, тож про кожного працівника тут знали все. Те, що кожен розповідав про себе, і те, про що навіть не здогадувався. Світ ніби великий, але завжди звужується навколо однієї людини. Як би не намагався жити осібно й ні з ким не ділитися своїм болем чи радістю, довго витримати не можеш. Тому найближчими людьми, з ким можна поділитися, стають ті, з якими пліч-о-пліч працюєш ледь не кожного дня.

— Діана на котру годину виходить? — запитав бармен.

— Коли виспитьесь, — відповіла Тамара.

Віталій загадково посміхнувся. Він бачив, як офіціантка після роботи поспішала, бо на неї чекав клієнт у дорогому авто. Ця жінка невідомо з якої причини мала поблажку від Вовчиці й могла не тільки запізнюватись, а й прогулювати. Жоден інший працівник за такі вчинки був би звільнений, а їй минало. Віталія життя навчило тримати язика за зубами, тому й сьогодні не став висловлювати свою думку.

Надіявся, що Діана не зовсім втратила глузд і не пропустить день, коли можна втовкти копійку.

Невдовзі зі свого кабінету вийшла усміхнена Надія Ігорівна. Вона подякувала бармену за каву й попередила всіх, що знову їде на концерт, тож просить добросовісно ставитися до своїх обов'язків.

— Діана на котру годину виходить? Гадаю, що в суботу вона не взяла вихідний? — запитання власниці повисло в повітрі. — Так вона скоро на голову почне всім вилазити!

— Ви ж знаєте, що Діана працює до останнього клієнта. От зранку й відсипається, — Віталій спробував захистити співробітницю.

Він розумів її, бо працював через тиждень, а офіціанти мали лише один вихідний і часто порушували графік. Просили Вовчицю взяти на зміну ще одного напарника, але та витрати економила на всьому й у своєму рішенні була непохитною.

— Якщо виникнуть якісь проблеми, то знаєте, до кого звертатися, — вказала поглядом на адміністратора, який щойно з'явився в дверях.

Владислав Петрович мав далекі родинні зв'язки з Надією Ігорівною і був її довіреною особою в бізнесі. Вони не афішували, наскільки ті зв'язки тісні, але працівники остерігалися при ньому обговорювати власницю бару. Роботу можна було знайти і в іншому місці, але боялися втратити репутацію. Місто хоч і велике, але ресторатори між собою знаються і неофіційно негативну характеристику можна отримати без зусиль. Спробуй тоді комусь довести, що ти не верблюд.

Щойно Вовчиця від'їхала, колектив зібрався на ранішнє кавування.

Владислав Петрович встиг заглянути в усі закутки й, не знайшовши, до чого придертися, задоволено потирав руками:

— Ви, шановні, не розслабляйтеся, бо сьогодні в нашому мікрорайоні якийсь фестиваль проводять, то буде людно і в нас.

— Якщо Діана вийде вчасно, то запари не буде. Так, Тамаро? — мовив Віталій, подаючи їй каву з коньяком.

— Авжеж... — вдячно схилила голову вона. Настрій — ніби коти зі всього мікрорайону шкрябали в душі, але мусила всміхнутися, щоб не вислуховувати повчань ще й від адміністратора.

За столом не засиділись, бо до бару з гамором зайшла група студентів і зробила перше замовлення.

Зала приміщення поділялась на два блоки: перший та основний — з невеличкою сценою для музикантів, які у вихідні та святкові дні виступали наживо, — був відкритий для всіх, а віддалений — поділений на кілька кабін для особливих гостей, котрі полюбляли проводити там свої ділові та потаємні зустрічі. Тамара й не помітила, як у віддалену кабінку зайшли відвідувачі.

— Жора нову кралю привів. Заглянь до них, — звернувся до неї бармен, скерувавши її поглядом у той бік.

Взявши меню, дівчина попрямувала до клієнтів, та поблизу кабінки на мить зупинилась. Жора дуже впевнено переконував свою подругу попрацювати на якійсь фабриці. Дивно, адже поблизу жодного діючого виробництва не було, а він обіцяє ще й велику платню.

Тамара зайшла до них і поклала на стіл меню.

— Дві кави й одне тістечко, — не дивлячись на офіціантку, мовив чоловік і махнув рукою, щоб та не затримувалась.

Жора став їхнім постійним клієнтом недавно. Приємна зовнішність і рідкісний баритон надавали його повновидій статури поважного вигляду. Коротка стрижка приховувала сивину, а глибокі залисина відкривали високий лоб, що видавався ще вищим. Кажуть, що в такій голові багато мудрих ідей. Підтвердити цю гіпотезу могли ті, хто добре знає людину з такими рисами. Всезнаючий Віталій довідався лише про те, що Жора часто відвідує казино і має якийсь бізнес. Проте в їхньому барі чоловік грошей багато не витрачав. Зустрічався тут із жінками, і з їхнього вигляду важко було вгадати, що у них є спільного: на проституток вони не схожі, а на коханок — тим паче. Сорокарічний чоловік одягався модно, із супутницями поводився ввічливо і справляв враження ділової людини.

«Яку ж це фабрику він має? — мучило Тамару запитання. — Сама змінила б роботу на якусь іншу, де б не обмацував поглядом кожен пияк».

— Нічого нового, — розчаровано мовила, показавши барменові два пальці, що означало: «дві кави». — Ще й тістечко тій старій бабі замовив. Перелякана така сидить. Мені навіть здалося, що вона чогось боїться, хоча він їй гідну роботу пропонував на якійсь фабриці.

— Може, на птахофабрику тушки розробляти агітував? — усміхнувся Віталій.

— Не сміши! Там відділ кадрів є. Тут щось інше криється, — не повірила офіціантка, несучи замовлення.

А через кілька днів цей загадковий Жора прийшов з новою пані. На вигляд була не такою переляканою, як попередня. Поводилась навіть зверхньо, ніби намовляла чоловіка на щось непристойне, бо той відповідав лише короткими фразами. З уривків їхньої розмови офіціантка зрозуміла, що йшлося про платню за якісь послуги. Тамару також не влаштовувала мінімальна платня і ті невеликі чайові, якими доводилося ділитись з адміністратором. Не приховувала, що задля кращого заробітку охоче змінила б роботу. Не раз поверталася спогадами про свою родину, яка не змогла дати їй добру путівку в життя.

...Родина Процюка Петра мешкала в одному з віддалених райцентрів Київщини. Ще парубком, перебуваючи на строковій службі в рядах радянської армії, він закохався в дівчину, яка працювала буфетницею в гарнізоні. Тоді йому здавалося, що добрішої та вродливішої жінки немає в цілому світі. За два роки служби у Приморському краї відпустки так і не дочекався. Командир, відчуваючи свою провину, щедро віддячував йому короткотерміновими звільненнями у вихідні та святкові дні. Невеличке містечко, в якому дислокувався гарнізон, можна було за пів дня обійти вздовж і впоперек. І то один раз для ознайомлення. Петро порівнював його зі своїм рідним і розчаровано казав товаришам:

— У нас є де потанцювати з дівчатами. Маєш з ким — посидь на березі річки чи запроси кохану в кінотеатр. А тут куди б не пішов, всюди спочатку випивають, потім б'ються.

— А що молодь має робити, якщо нема куди поткнутися? Трохи випив — і з'являється бажання на танці йти, — виправдовувався Василь із Вологди. — Дівчат у гарнізоні мало, та й ті вже зайняті. Ти от Маші тримайся, поки якийсь лейтенантик не перехопив, — порадив він, зауваживши часті теревені товариша з буфетницею.

Петро вже й сам так думав, бо служити залишалося ще майже пів року, а туга за рідною домівкою ставала нестерпною. Вдома залишилася мати і дві молодші сестри, за якими він сумував. Вони

завжди огортали його теплотою і турботою. Хлопцеві дуже не вистачало сімейного затишку.

Буфетниця виявилася дівчиною без великих амбіцій і легко прийняла залицяння українця, який, на відміну від інших, віртуозно і легко рубав дрова, акуратно складав їх, ніби сірники в пачці. Маша з мамою мешкали у старому дерев'яному будинку, якого ніколи не фарбували й, з усього видно, давно не ремонтували. Ще першого дня, коли Петро зайшов у гості, то підправив ворота, які трималися на чесному слові, тож дівчина відразу змінила своє ставлення до нього. Такого працьовитого кавалера в неї ще не було, тому ліпшого чоловіка для Маші годі було й шукати. Догоджали йому з мамою, як тільки могли! Петро з охотою приймав їхню турботу, але одружуватися поки що не планував. Він марив Україною і постійно про неї розповідав буфетниці. У Маші був не першим залицяльником, тому Петро мав намір трохи пофліртувати з нею, а потім розійтися. Перед дембелем в гості став навідуватися рідше й чекав наказу про звільнення в запас.

Та одного дня дівчина його перепинила, розплакалась і повідомила, що носить під серцем його дитину. Ледь не в ноги падала і просила, щоб забрав її з собою до далекої України. Не вистачило в Петра совісті залишити вагітну молодицю, хоч постарітися мріяв не біля такої...

Батькам не встиг написати, що приїде з дружиною. Повертався рідною вулицею з вокзалу й бачив здивовані погляди знайомих. Спочатку не здогадувався, з чого б це. Та коли мама вперше побачила майбутню невістку, тихо запитала: «А наших там не було?».

Аж тоді Петро зрозумів причину подиву людей — Маша мала азійську зовнішність. Йому подобались її трохи розкосі очі, які, здавалося, усміхалися навіть тоді, коли була сердитою. Для місцевих людей жінка, схожа на китаянку, була рідкістю, тому й дивувалися, чим могла звабити такого парубка, як Петро.

— Що, Петрусю, на безриб'ї і рак риба? — цвіркнула в очі старша сестра, залишившись після цих слів братовим ворогом до кінця життя.

Він розумів їхнє здивування, але не виправдовувався, бо й сам не планував привозити дружину з чужих країв, коли довкола гарних дівчат багато. Підтримуючи Машу, віджартовувався і переконував родину, що вибрав одну з найкращих жінок, яких там бачив. Сестри гнівалися, що не попередив їх, потім знаходили інші зачіпки, аби не

родичатися. Невдовзі справили весілля, і молодята, незважаючи на різні прикрощі, почали налагоджувати сімейний побут.

Маша виявилася тямущою жінкою і швидко зрозуміла, що чужинці втриматися біля чоловіка буде важкувато. Їй пощастило на терплячу свекруху, яка допомагала бавити внучку Олю й учила невістку господарювати по-українськи і виживати при суцільній нестачі харчів та інших товарів у крамницях. Не було у влади дефіциту лише на камінь і пісок. Будівельна галузь розвивалась і підприємства не шкодували грошей на житло для своїх працівників.

Кілька років сумлінної праці на заводі для Петра увінчалися успіхом. Спочатку отримав сімейний гуртожиток, а згодом і двокімнатну квартиру. Життя складалось, як і в більшості родин, причетних до будівництва світлого майбутнього.

Стрімкий плин часу нерідко змушує людей повертатися до тих подій, що змінили життя... Мрія народити сина так і залишилася нездійсненою, попри всі потуги подружжя. В Петра зародилася недовіра до дружини, яка не могла чи не хотіла народжувати. Змусив її пройти обстеження — і виявилось, що це він не здатен мати власних дітей. Гірко визнавати свою провину, але від правди не втечеш. Усвідомлення того, що Маша обвела його навколо пальця, обманувши, що вагітна від нього, не давало йому спокою. Він любив доньку і не мав наміру змінювати свого ставлення до неї, але образу про обман не міг у собі вгамувати.

Гіркота споминів, у яких давні підозри обростали новими уявними подіями, крихке щастя розбили на друзки. Сімейні чвари з цього приводу тривали не один рік. Спочатку тихо, щоб ніхто не чув, а коли чаша ненависті переповнилася, не соромилися вже й при доньці звинувачувати одне одного. Оля не знала, на чію сторону пристати, їй набридло перебувати між двох вогнів, і вона хотіла втекти з їхніх очей. Давно зрозуміла, що причиною непорозуміння між батьками є вона, тож подумала, що коли ступить з хати, то й причина сварок зникне.

Закінчивши школу, Ольга ошелешила родину повідомленням про своє заміжжя. Батьки усвідомлювали, що це колись має статися, мріяли про онуків, але ж не відразу після школи. Людські діти поспішали здати документи до вишів, щоб здобути якусь професію, а їхня єдина дитина намагалася якнайшвидше запхати голову до ярма.

Ніби ні з ким серйозно не зустрічалася — і раптом: виходжу заміж! Жарт? Не могли второпати, чому вона так поспішно прагне покінчити з дівочтвом. Може, своїм вчинком хоче спам'ятати їх, щоб не сварилися, адже змінити минуле вже ніхто не в змозі... Чи втекти від обох?

Батьки, захоплені зненацька, не знали, що й думати. Засліплені своєю недовірою одне до одного, вони й не помітили, що дівчина давно вже відбилася від рук, пізно поверталася додому. Де затримувалась і з ким водилася — для них було за сімома замками. А коли з'являлася з різким запахом диму чи алкоголю, жодному з них не спадало на думку зробити їй зауваження. Одягали дівчину за її вимогою, бо вона ж у них єдина. Оля успадкувала вроду біологічного батька-слов'янина, котрий також забігав до Маші на посиденьки, а Петро тішився й хвалився, що вона вдалася до нього. Тепер здогадався, що нестримна жага до любощів та інтриг доньці передалися з маминою кров'ю.

— Може, скажеш, за кого заміж зібралася? — запитав Петро, оговтавшись від шоку.

— Якщо переймаєтеся стосовно весілля, то я вас заспокою: нічого мені не треба! Буде громадянський шлюб, — заявила Оля.

Обличчя батьків аж витягнулися від цієї новини.

— Як це?! — ледве вимовила мати. — А що люди скажуть?

— Плювала я на людей! Нехай за собою дивляться! Поживу трохи, роздивлюсь, а якщо не сподобається — втечу від нього. Сваритися так, як ви гризетеся, не буду, — карбувала слова з насмішкою навмисне, щоб уразити батьків якомога дошкульніше.

Петро слухав і дивувався. Звідки в неї такі думки? Бабуня колись нагадувала, щоб вони хоч іноді ходили до церкви і брали з собою Олюню. Казала, що лише страх перед Божим покаранням стримує людину від багатьох негожих вчинків, особливо дівчат. Маша тоді лише посміялася з неї, бо з досвіду знала, що ніякого покарання нема. Тоді, коли дівувала, ще не було. Тепер з'явилися перші паростки — Оля шлюб не вважає священним і ступила на дорогу розпусти. Соромно комусь зізнатися, що єдиної доньки не впильнували і не застерегли від помилок.

Зятя, чи співмешканця доньки, побачили, коли він приїхав майбутню дружину забрати з речами. Високий парубок із хворобливим обличчям не справив враження турботливого закоханого чоловіка. Зацікавлено зиркнув по кімнатах і, побачивши лише дві пузаті сумки перед порогом, розчаровано запитав: оце все? На який багаж молодик сподівався — лише йому відомо.

Чи знала Оля, куди їде, чи сліпо йшла за покликом серця — батьки мали великий сумнів. Дурний гонор гнав дитину з дому, і жодні аргументи не змогли її зупинити. Повідомила лише, що їде до столиці, бо в цьому жабнику вільним людям затісно. Звідки у неї ця неприязнь до всіх людей, які живуть у цьому містечку? Що могло так вплинути на неї, адже в школі не було жодних зауважень до її поведінки? Не була відмінницею, але і задніх не пасла. Батьки складали гроші на подальше навчання — і раптом все її життя пішло за чужим планом.

Порожнеча і сум оселилися в сім'ї Процюка. Об'єкт непорозуміння між батьками зник, але кожен залишився при своїй думці. Не вистачило обом мудрості пробачити одне одному. Петро вважав, що причиною розпаду сім'ї стала Маша, і чекав тепер хоч від неї вибачення. Натомість, за прикладом дочки, жінка спакувала валізу й повідомила, що повертається у Приморський край. Це сталося якраз напередодні розпаду Радянського Союзу. Така неочікувана подія державного масштабу не одному сплутала карти...

Довідавшись, що мати покинула батька, Ольга перестала з ним спілкуватися. Хотіла викреслити зі свого життя. Петро картався за непоступливістю, бо Маша була дружиною не з найгірших. Не навчилась господарювати «по-українськи», як вчила її свекруха, але дотримувалася традицій і була заощадливою. Поривався написати їй листа з проханням повернутися, але через купу літ адресу, де вона колись мешкала, вже не пам'ятав. Маша часто говорила про сестру в далекому Красноярську, то могла й до неї поїхати. Не мав поруч нікого, хто б його розрадив і підтримав. Втративши родину, Петро не знайшов іншого порятунку, як подружитися з оковитою. Після кількох чарок нагальні проблеми втрачали актуальність і життя набирало іншого змісту...

Повернення доньки

Метушливо збігав час. Зима того року видалася холодною. Замерзла земля ніяк не могла заховатися під снігом, і зі злості, мабуть, ставила людям на їхньому шляху перешкоди. Петро, натягнувши шапку на вуха, намагався ухилитися від дошкульного крижаного вітру. Повертаючись пізно від товариша додому, в темноті послизнувся на ковзанці й за кілька кроків від під'їзду розпластався на землі. Вилаявся, як ніколи досі, й спробував підвестися на ноги. Та тіло стало враз важким і неслухняним. Збагнув: якщо йому хтось не допоможе, то доведеться навколішки повзти аж до під'їзду.

— Допомогти?

Почувши знайомий голос, він аж зрадів:

— Олюню, дитино, ти звідки тут узялася?

— Я твій янгол-охоронець, — ніжно проспівала донька.

Вона допомогла батькові підвестися й пройти до під'їзду. Біля дверей він побачив кілька пакунків з речами і дитину, вкутану по самі очі. Петро здогадався, що громадянський шлюб доньки дав тріщину і вона не мала іншого виходу, як повернутися додому.

— Візьми ключі, бо в мене руки так залякли, що в замкову щілину не потраплю, — подаючи зв'язку, попросив чоловік. — Ходи, дитинко, до хати. Там зігріємося.

Він взяв дитя за руку й повів за собою. Давненько донька не навідувалася до нього, проте від людей знав, що в неї народилася дитина. Не вірив, що Оля не спілкувалася з матір'ю, але до неї далеко... Коли прикрутила біда, згадала про батька... Петро не гнівався на доньку, бо був переконаний, що діти не повинні страждати через гріхи батьків.

Відімкнувши двері, з коридору на них повіяло теплом. Поки Оля заносила сумки до квартири, дідусь розв'язав шарф і зняв з дитячої голівки шапку.

— Яка гарна дівчинка заховалася від мене! — мовив Петро, не приховуючи радості. — Ти дуже змерзла? Чи не скажеш, як звать цю снігову принцесу?

— Тамала, — тоненьким голосочком відповіла дівчинка.

— Яке чудове ім'я! Так колись, здається, звали грузинську царицю, — щебетав дідусь, і вже ніщо не могло зупинити хвилю нерозтраченої ніжності.

— Холодильник у тебе порожній, каструлі помиті. Ти вдома не харчуєшся? — сердито запитала Ольга. Вони від обіду нічого з донькою не їли, тож сподівалися повечеряти в батька.

— Відвари макаронів, а тушкованку зараз тобі знайду — вона в тумбочці десь на нижній полиці, — заметушився Петро. — Я ж не знав, що ви приїдете...

Після вечері дівчинку вклали спати, а Ольга взялася розкласти в шафі свої речі. Петро здогадався, що дочка повернулася назавжди.

— Може, поясниш мені свою несподівану з'яву?

— Мій Максик помер від передозування наркотиків... — повідомила вона без найменшого жалю. І попередила: — Якщо почнеш дорікати мені, то нічого не розкажу.

— Я здогадувався, що це чимось подібним закінчиться, але не думав, що так скоро. Ти також вживаєш наркотику?

— Пробувала, але під час вагітності зупинилася і тепер боюся повторити долю Максика...

Петрові не одне запитання висіло на язиці, але сьогодні ставити їх не наважився. Боявся, щоб донька не зірвалась і знову кудись не втекла.

— Ну що ж, лягаймо краще спати! Ранок за вечір мудріший, — тихо мовив він, даючи зрозуміти, що допиту сьогодні не буде.

Вранці Петро підхопився, коли ще більшість людей ніжаться в ліжку, та відразу згадав, що в хаті не один. Навшпиньки пробіг до кухні з наміром перед роботою випити чаю. Цукру в цукорниці обмаль, хліба нема. Відсунув шухляду, де зазвичай лежали гроші, вийняв останню двадцятку. Поклав її на стіл, а сам вдягнувся і тихо зачинив за собою вхідні двері.

У душі кипів гнів і на керівництво, яке невчасно видавало платню, і на себе, що бездумно залишав зароблене в пивбарі з товаришем. Побачивши вчора внучку, не міг досі заспокоїтися. Здогадувався, яке в дитини було життя біля батька-наркомана. Не встиг запитати, скільки їй років. Оля пішла з дому сім літ тому, а дитині на вигляд не більше п'яти. Відразу згадав Машу, свою колишню. Саме її допомога знадобилася б їм усім.

Побачивши на прохідній заводу начальника, Петро вийшов йому навперейми. Залишати робоче місце не мав права, а потім зловити його в обідню пору не вдасться.

— Що трапалося, Миколайовичу, чому такий схвильований? — запитав начальник і на мить зупинився. — Знову грошей треба?

— Я ж чужого не прошу. Донька з онучкою повернулися додому, а в мене в холодильнику вітер свище. Соромно дідові перед малечею! — ледь не плачучи, лементів Петро.

— Гаразд. Зайдеш до касирки, — кинув на ходу начальник і, вдаючи поважного пана, попрямував до адміністративного корпусу.

Втішений робітник на знак подяки схилив голову, а в думці мовив: «Гнида!». Повернення доньки додому вселило йому надію, що можна буде і дружину повернути. Скільки вечорів він провів у роздумах про своє колишнє життя — лише Бог знає. Картався, що власні амбіції поставив вище від сімейних. Він не переставав любити Олю навіть після того, як та відмовилася з ним спілкуватися. Поступово дійшов висновку, що немає значення, із чийого сімені зародилося життя. Тепер був вдячний долі, що подарувала йому можливість відчутти батьківську любов. Якби знав про свою безплідність раніше, то життя могло б скластися зовсім по-іншому. Він іншого і тепер не прагнув. Хотів лише повернути той сімейний спокій, що колись панував у його домі.

З роботи летів, мов на крилах. Дорогою зробив закупи в супермаркеті й надіявся втішити рідних. Та, відчинивши двері квартири, Петро запанікував — його ніхто не зустрів. Швидко роздягнувся й зазирнув до кухні, потім у кімнату. На дивані, скрутившись калачиком, спала внучка. Взяв ковдру й дбайливо накрив її.

Хутко взявся готувати вечерю. І коли по квартирі рознісся запах смаженого, до кухні зайшла Тамара і попросила їсти.

— Мама де? Чому ти одна? Ти вже щось сьогодні їла? — засипав запитаннями дідусь.

Дівчинка у відповідь лише знизала худенькими плечиками.

Петро зрозумів, що онука звикла залишатися вдома сама й не одну годину чекати на маму. Виявилось, що і до садочку вона не ходила. Його розпирала злість на доньку за безвідповідальне ставлення до дитини.

Ольга повернулася пізно ввечері «під шафе», поставила на стіл пакет з продуктами.

— Ти завжди дитину саму та голодною залишаєш? — не підвищуючи голосу, запитав Петро.

— А що ж мені її — за собою волочити? — єхидно відповіла й глянула на батька з подивом, що той не здогадався, де можна ходити так пізно.

Петро зрозумів, що роки, прожиті самотійно від родини, доньці мудрості не додали, тож змінити її не вдасться. А от відгородити від неї внучку й дати тій повноцінне життя зможе лише вдвох із дружиною. Щоб не спричинити сварки, запропонував їй вечерю, але вона відмовилась і сказала, що хоче відпочити.

— Олю, ти спілкуєшся з мамою? — спитав Петро обережно.

— Чому б ні? Вона ж мені рідна, не те що ти... — вколола в саме серце.

— Дай мені її адресу, — мовив із надією. — Я хочу вибачитися перед нею і попросити повернутися до нас... Каюся, що сім'ю зруйнував недовірою.

— Чого вже тепер згадувати... Мама також не свята і давно тобі пробачила. Завтра сама зателефоную їй і покличу додому. Мені треба Томку прилаштувати, щоб була в надійних руках, — не приховувала свого інтересу в примиренні батьків Ольга.

— А сама чим займатимешся? — поцікавився батько.

— Не хвилюйся. На шиї у вас сидіти не буду. Світ клином на Максику не зійшовся, тому повернуся до столиці й там намагатимусь влаштувати своє життя.

— Власного помешкання у вас, як я зрозумів, не було?

— Це колись його давали усім безкоштовно, а тепер житло купують або отримують у спадок від батьків. Сама ще не заробила і навряд чи це скоро станеться, а ви комунальні послуги не в змозі оплачувати, то що вже говорити про вагомий подарунок. Я не в претензії до вас, бо в такому стані більшість українців. Допоможіть хоч Томку на ноги поставити, а собі вже якось дам раду сама, — щиро попросила Ольга.

Вона не виправдовувалась і хотіла лише, щоб батьки не втручались у її життя.

Через тиждень повернулася Маша. Сім років розлуки не особливо позначились на її зовнішності, лише зморшки біля очей стали глибшими. Почуття провини одне перед одним відчували обоє, але воно швидко минуло. Дружина перебрала обов'язки з виховання внучки на себе, і в домі незабаром відновилися затишок і спокій.

Ольга подалася до столиці, телефонувала зрідка і ще рідше надсилала для дитини незначну суму грошей.

Перші кроки в життя

Минуло понад десять непростих років. Влада в країні змінювалась, як примхлива осіння погода. Радіємо тимчасовим потеплінням, але добре розуміємо, що йде до зими. Старші люди вже давно втратили надію на покращення життя, а молодші билися, мов риба об лід, набиваючи ґулі й накопичуючи лише розчарування.

Дідусь із бабусею тішилися внучкою, що вже стала на порі, й хвилювалися, щоб та не пішла стопами матері. Не пам'ятали, як виглядав Максик, батько Тамари, але тепер бачили, що вона успадкувала його подовгасте обличчя, на якому підліткові прищі залишали синюшні плями. Не допомагали навіть креми, які мати привозила з Києва. Тож дівчина, комплексуючи через той недолік, вже з десятого класу почала користуватися косметикою, на яку витрачали чималі кошти.

Невдовзі раптово помер Петро, і Маші довелося самій тягти лямку життя...

Якось, кинувши погляд на внучку, вже набагато вищу від неї, мовила із сумом:

- Важко буде тобі, Тамаро, хлопця до себе підібрати.
- Тепер стрункі довгоногі дівчата в моді, — відбилася внучка.
- Тільки не бери прикладу з матері й не поспішай заміж. Спочатку здобудь якусь професію, щоб на шматок хліба змогла сама заробити.
- Не смішіть мене! Он наші сусідки після універів на ринку торгують. Не розумію, навіщо було витягувати з батьків усі гроші на оплату навчання? Для жінки головне — вдало заміж вийти! — відмахувалася Тамара від бабусі, як від надокучливої мухи.

— Воно то так, але хлопці також не ликом шиті, хочуть одружитися з вигодою, щоб і гарна, і розумна, і з машиною... — переконувала та.

— На жаль, ми до таких не належимо... Он мама і досі шукає багатого принца...

— Їй треба бути трохи скромнішою й не надто вимогливою до інших. Мене батьки вчили жити так, як кишеня дозволяє. Тому й тобі також раджу не накреслювати нездійснених планів, щоб потім не розчаровуватися.

— А ви були щасливі з дідом Петром? — раптом запитала внучка.

— Мені його дуже не вистачає... Шкодную за тими роками, що змарнувала без нього, — Маша важко перевела подих, згадуючи чоловіка. — Він був для мене справжньою опорою.

— Я теж за ним сумую... Між іншим, вчора телефонувала мама і хвалилася, що на позичені гроші виробляє візу до Греції.

— А що вона там забула? — налякалася Маша. — Ще й на позичені гроші.

— На заробітки їде, хоче нам хату в Києві купити.

— Йой! Та з її завзяттям до роботи життя не вистачить! Хіба... — не наважилася закінчити думку, щоб правдою не травмувати дитину.

— Бабусю, не гнівайтесь, але я також після школи поїду до Києва. Там роботу легше знайти, — повідомила Тамара і притулилася щокою до зморшкуватого обличчя старенької. — Всі дівчата кудись їдуть, і мені хочеться знайти своє щастя.

— Не в моїх силах тебе тримати, тільки дуже прошу бути обачною, бо, якщо схибиш, я тобі допомогти не зможу, — щиро просила Маша.

Тамара не могла дочекатися, коли в школі пролунає останній дзвоник. Вчилася вона посередньо — не бачила сенсу переобтяжувати себе навчанням, бо вважала, що без грошей навіть з добрими оцінками вступити до вишу не зможе. «Гроші вмію рахувати, то й без вищої освіти продавчиною десь прилаштуюся», — думала вона і, не ділячись планами навіть з подругами, мовчки готувалася до від'їзду.

— Ти навіть на випускний вечір не підеш? — стривожилася бабуся. — Не залишиться й згадки про той день.

— Спогад про те, як я прийшла в образі Попелюшки? — скипіла дівчина.

— Могли б напрокат сукню взяти, якщо мама не здогадалася тобі справити нову. Хіба важливо бути найкращою?

— Може, за вашої юності було не важливо, а тепер дівчата одна поперед одної випендрюються, і багаті не приховують зневаги до бідних. Не вмовляйте мене, бо, тільки-но отримаю атестат, ноги моєї в цьому місті не буде! — злісно мовила Тамара.

— Гадаєш, в Києві буде легше?

— Там розчинюся серед багатьох, де мене не знають і насміхатися ніхто не буде.

— Сумно мені буде без тебе... — Маша готова була небо прихилити внучці, щоб її втішити.

— Бабусю, я буду кращою за маму і телефонуватиму частіше, — пообіцяла дівчина й обвила її шию руками, як це робила в дитинстві.

Так і сталося. Однокласники готувалися зустрічати вранішню зорю біля річки, а Тамара вже їхала до столиці. Кілька годин дрімоти в напівпорожньому автобусі й несподівана зустріч із заспаною матір'ю. Невдоволена раннім візитом доньки, вона відразу почала скаржитись, як їй важко живеться. Скептично глянувши на неї, Тамара не втрималася:

— А за твоїм зовнішнім виглядом і не скажеш, що тобі тут погано.

— Я мушу стежити за собою, бо хто мене тоді на роботу візьме... Фризура і зовнішній вигляд тепер важливіші за паспорт.

Ользі було приємно, що оцінили її зовнішність. Вона поправила рукою зачіску і зміряла поглядом доньку:

— Тобі також доведеться навчитися доглядати не тільки за обличчям і руками, а й за волоссям.

— Що на мені не так?! — перелякано запитала Тамара. — Трохи пом'ята з дороги...

— На цю тему поговоримо іншим разом.

Окрему кімнатку зі спільною кухнею Ольга винаймала в якомусь гуртожитку. Скромно, але чисто і без зайвого мотлоху, який буває у тих, хто боїться попрощатися з минулим і старими речами. На тумбочці біля ліжка велике трюмо і безліч баночок, тубиків і пляшечок з різною парфумерією. Тамара здивовано розглядала їх, а потім, сміючись, зауважила:

— Вся твоя краса на цій тумбочці. Кортить побачити тебе вмитою.

— Яка ж ти невихована, доню! Косметикою я почала захоплюватися кілька років тому, а дивлячись на твоє обличчя, то тобі без неї вже не обійтися.

— Сподіваюся, що знайдеться людина, яка оцінить мене не тільки за зовнішній вигляд, а й за лагідну та щирю вдачу.

— Хто це тобі таке казав? Бабуня? Нема часу щось доводити, бо незабаром ти сама переконаєшся, якими критеріями сьогодні оцінюють жінок, котрі шукають роботу. Подібні до твоїх думки в мене також були... Давно, правда. Спіткнулася тоді на голій правді, й та помилка мені досі боком вилазить... Тому прошу тебе не плекати якихось ілюзій, що в теперішньому світі можна досягти успіху лагідним поступливим характером чи щирою вдачею.

— Якщо тебе послухати, то мені нема тут на що розраховувати, — розчаровано мовила Тамара.

— Правильно розумієш. Людині без належної освіти, грошей і житла треба вміло пристосуватися і використати з головою те, що доступно у її статусі.

— Чому ж ти не використала? — вколола донька.

— Мій шанс ще попереду.. На днях отримаю дозвіл на виїзд і спробую реалізуватися там. Ти можеш оселитися в моїй кімнаті, але вона не з дешевих, тому підшукай собі подругу, щоб розділити оплату на двох, — радила Ольга. — Допомогати тобі не зможу, бо спочатку мушу борг виплатити.

— Де я таку роботу знайду?

— Є в мене знайома власниця бару і, сподіваюся, що не відмовить нам. Для початку підемо до перукарні, нехай зроблять тобі модну стрижку, а потім навчу тебе правильно користуватися косметикою і деяких особливих правил поведінки, якщо тебе приймуть на роботу офіціантки, — мати накреслила план щонайменше на два дні.

— Ти гадаєш, що я впораюся з тими обов'язками без підготовки?

— Якщо вже з такою не впораєшся, то чого ти сюди приїхала? Сиди біля баби й збирай шмарклі в хустинку. Більше наполегливості, а страх має бути лише за те місце, що під спідницею. Не дозволяй усім підряд туди заглядати.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ